

de lessen van dolle mina

Van wie is de straat?

Dolle Mina vroeg met de 'Aktie hoge nood' aandacht voor het ontbreken van openbare toiletten voor vrouwen. Ze maakten duidelijk dat de openbare ruimte vooral is ingericht voor mannen. Vrouwen voelden zich op straat niet gelijkwaardig aan mannen. Met het nafluiten van mannen op straat keerden de Dolle Mina's de rollen om. Ook met vrouwenbladen, vrouwenfestivals en ontmoetingscentra eisten vrouwen hun plek in het openbare leven op.

Lesprogramma over de acties en eisen van Dolle Mina en andere actiegroepen tijdens de tweede feministische golf (1967-1990)

atria

FSTE

- december 1969** Oprichting Dolle Mina.
- 23 januari 1970** Eerste Dolle Mina actie: bezetting van Kasteel Nijenrode.
- 23 januari 1970** Corsetverbranding bij het standbeeld van Wilhelmina Drucker in Amsterdam.
- 24 januari 1970** 1. Dolle Mina is op Amsterdamse stadhuis aanwezig om de bruiden te waarschuwen voor de slavinnenrol die ze als huisvrouw moeten vervullen.
2. **De Amsterdamse herentoiletten – de zogenaamde ‘krullen’ – worden afgezet met roze linten, als protest tegen het gebrek aan openbare damestoiletten.**
3. Actie voor meer crèches op het Beursplein.
- 29 januari 1970** Verstoring van een Miss-verkiezing.
- januari - februari 1970** Oprichting van Dolle Mina-groepen in Arnhem, Deventer, Maastricht, Leeuwarden, Tilburg, Den Bosch, Eindhoven, Breda, Vught en Groningen.
- 7 februari 1970** Utrechtse actie bij psychiaters die een abortusrapport bespraken.
- 20 februari 1970** Dolle Mina's werkgroep 'Dubbele seksuele moraal' deelt condooms uit aan leerlingen van de Huishoudschool en secretaresses.
- 20 februari 1970** Dolle Mina's bezetten de redactie van het damesblad Margriet.
- maart 1970** Oprichting Dolle Mina in België: Antwerpen, Gent, Leuven en Brussel.
- 9 maart 1970** Arnhemse crèche-actie (met opnames voor de Duitse televisie).
- 14 maart 1970** Dolle Mina deelt op een vergadering van gynaecologen in Utrecht het beginselprogramma over abortus uit. Lancering van de kreet 'Baas in eigen Buik'.
- 3 april 1970** Dolle Mina Zaandam voert een crèche-actie.
- 4 april 1970** In Arnhem begint het eerste Dolle Minacongres.
- 15 april 1970** Actie samen met leraren en actiegroep 'kabouters' tegen overvolle schoolklassen.
- 20 april 1970** AmsterdamBoldoot-actie, voor gelijk loon voor vrouwen.
- 22 april 1970** In Den Haag dringt Dolle Mina de herensociëteit De Witte binnen.
- 25 april 1970** Dolle Mina Zwolle biedt condooms aan aan de Gemeenteraad van Kampen.
- 25 april 1970** Dolle Mina demonstreert in de RAI bij de internationale huishoudbeurs. "Hoedt u voor de vergiftigers van het huishouden".
- 29 april 1970** Jezus-Mina-actie: Dolle Mina valt de gereformeerde synode in Lunteren binnen waar men een rapport over echtscheiding behandelt.
- 30 april 1970** Demonstratie 'Alles voor Eva' in Valkenburg bij de huishoudbeurs met de leus.
- 30 april 1970** 'Penis-actie' in Amsterdam van de Dolle Mina werkgroep Dubbele Seksuele Moraal.
- 1 mei 1970** Amsterdamse actie bij het Gemeentelijk Arbeids Bureau voor gelijk loon voor vrouwen.
- 1 mei 1970** Dolle Mina Utrecht voert actie tegen de ongelijke beloning van mannen en vrouwen.
- 10 mei 1970** De dag wordt uitgeroepen tot ongehuwde moederdag, met de leus 'Ongehuwde moeders zijn ook moeders'.
- 11 mei 1970** Actie 'Sla Munt uit je Schooltijd', om meisjes van 14 en 15 te stimuleren om door te leren.

- 23 mei 1970** Actie van Dolle Mina Eindhoven tegen gevaarlijke kinderspeelplaatsen.
- mei 1970** Start 'Broodje Mee'-project, voor dat overblijfmogelijkheden voor kleuters en kinderen.
- 26 augustus 1970** Amsterdam: Solidariteitsactie met de Amerikaanse vrouwen die op deze dag een staking hebben georganiseerd.
- najaar 1970** Actie tegen de volkstelling.
- 10 oktober 1970** Propagandaoptocht in Amsterdam voor het gebruik van de anticonceptiepil.
- 14 november 1970** Dolle Mina Amsterdam vraagt Sinterklaas aandacht voor de in 1969 opgerichte Stichting voor Medische verantwoorde Zwangerschapsonderbreking.
- november 1970** Publicatie van het zwartboek 'Dolle Mina Klaagt Aan'.
- 9 november 1970** Tweedaagse voorlichtingsactie 'Op de Vrouw Af'.
- 18 november 1970** Crèchedemonstratie in Den Haag samen met Man Vrouw Maatschappij en de Nationale Vrouwen Beweging.
- januari 1971** Handtekeningenactie voor Angela Davis, een zwarte Amerikaanse activiste die vervolgd werd wegens moord.
- januari 1971** Dolle Mina bestaat een jaar. Boottocht door Amsterdamse uit protest tegen het abortusbeleid.
- januari 1971** Fakkeloptocht naar standbeeld Wilhelmina Drucker.
- 3 augustus 1971** Actie tegen kabinet-Biesheuvel.
- 15 en 16 januari 1972** Vormingsweekend met als thema 'De vrijheid van de vrouw'.
- 19 februari 1972** Massale demonstratie voor een vrije abortus.
- 15 april 1972** Start van een huifkartocht door Nederland.
- 12 mei 1972** Einde huifkartocht. Bijvalsbetuingen worden aan kamerleden aangeboden, minister Biesheuvel krijgt het logboek van de huifkartocht.
- 12 mei 1972** Schoolproject in Nijmeegse arbeiderswijk.
- november 1972** Actie tegen Utrechtse HEMA-directie, die een zwangere vrouw ontsloeg.
- 31 maart - 1 april 1973** Studieweekend in Bunnik.
- 28 april 1973** Vierde Dolle Mina-congres.
- 1 mei 1973** Start 'Werkende Wijvenplan'.
- augustus 1973** Ombudsvrouw gaat van start.
- oktober 1973** Instelling Rode Vuistprijs, voor het beste kinderboek.
- 1974** Oprichting van de stichting Uitgeverij Dolle Mina in Den Haag.
- januari 1974** **Amsterdam: actie voor vrijlating van 'de drie Maria's' in Portugal.**
- 4 maart 1974** Landelijke discussiedag over: 'Moeten alle vrouwen werken om te emanciperen?'
- 1 mei 1974** Verschijningsdatum van het boekje 'Rebelse Meiden Blijven Strijden'.
- 16 mei 1974** Nijmegen Oprichting van de projectgroep Emancipatie en Socialisme op het Derde Wereldcentrum.
- 8 juni 1974** Congres in Utrecht.
- 29 juli 1974** Dolle Mina's demonstreren, verkleed als zaadcellen, tegen het verbod op voorbehoedsmiddelen in de pauselijke encycliek Humanae Vitae.
- 30 oktober 1974** Abortusdemonstratie op het Binnenhof, samen met Man Vrouw Maatschappij.
- oktober - december 1974** Dordrecht: Cursus 'Vrouwen in deze maatschappij'.
- 1975** Actie bij de opening van 'het Jaar van de Vrouw' door koningin Juliana.
- 1976** Oprichting van de werkgroep Clitoridectomie.

BRON 1 Plasactie door Dolle Mina, vrouwen eisen plasrecht, oktober 1970, Jan Timmer (Collectie IAV-Atria).

VRAAG 1

In de kennisclip zag je bron 1.

A) Zoek op wat een plaskrul is en leg dit uit in je eigen woorden.

.....

.....

B) Waarom plakt Dolle Mina de plaskrullen af denk je?

.....

.....

.....

C) Waarom denk je dat de Dolle Mina actie 'Aktie Hoge Nood' heet?

.....

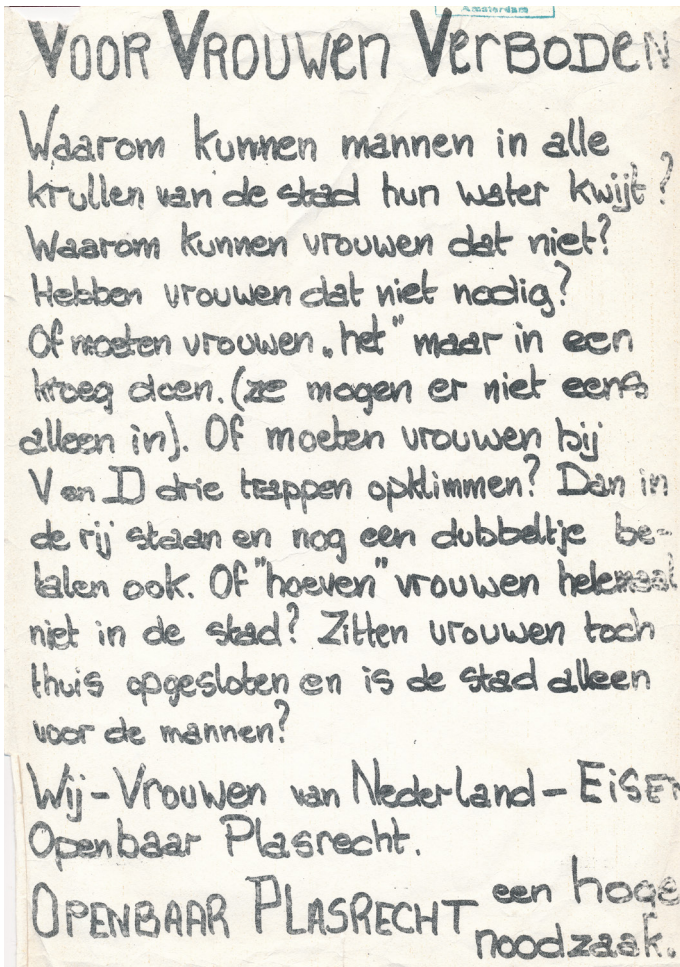
.....

.....

D) Zijn er bij jou in de buurt (gratis) openbare toiletten toegankelijk voor vrouwen?

.....

.....

BRON 2 Stencil dat werd uitgedeeld tijdens 'Aktie Hoge Nood' van Dolle Mina, oktober 1970 (Collectie IAV-Atria).

VRAAG 2

Bekijk en lees bron 2.

A) Waarom moeten vrouwen een 'dubbeltje betalen'?

.....

.....

B) Waarom hoeven mannen geen 'dubbeltje te betalen'?

.....

.....

C) Wat is denk je de reden dat er vooral openbare toiletten voor mannen zijn? (Hint: antwoord staat in de tekst).

.....

.....

.....

'#Wildplasgate ontstond naar aanleiding van de boete die Geerte Piening in 2015 kreeg voor wildplassen.

Zij werd 's nachts, na het sluiten van alle cafés, op heterdaad betrapt in de buurt van het Leidseplein in Amsterdam. Geerte weigerde echter haar boete te betalen aangezien er geen openbare toiletten in de buurt waren, en zij dus geen andere keus had dan wildplassen. Iedereen krijgt boetes voor wildplassen, dat gaat over gelijke behandeling. Maar hoe kun je gelijk behandelen als er voor vrouwen eigenlijk geen openbare toiletten zijn?

BRON 3 Tekst over de actie Wildplasgate van de website van het feministische platform De Bovengrondse.

VERDIEPING

Lees bron 3.

A) Waar zou de actie #Wildplasgate over gaan?

.....

B) Hoeveel jaren na de Dolle Mina 'Aktie Hoge Nood' werd deze actie gevoerd?

.....

C) Waarom weigerde Geerte de boete te betalen?

.....

.....

.....

Geerte moest in 2017 voor de rechter verschijnen. Er werd besloten dat Geerte toch de boete moest betalen.

D) Wat vind je daarvan?

.....

.....

.....

BRON 4 Nafluit-actie van Dolle Mina, ca. 1970, Egbert van Zon (Collectie IAV-Atria).

VRAAG 3

Dolle Mina organiseert in 1970 en daarna verschillende acties die zich richten op gelijkwaardigheid. Dolle Mina vindt dat vrouwen, ook in het openbaar, gelijkwaardig zijn aan de man. Vrouwen moeten zich veilig kunnen voelen op straat.

Bekijk de bron 4.

A) Omschrijf wat je op de foto ziet gebeuren.

.....
 .....

B) Gebeurt dit denk je vaak? Waarom wel/niet?

.....
 .....

C) Hoe zou de man op de foto zich voelen?

.....
 .....

D) Discussievraag voor in de klas: wie is er wel eens op straat nagefloten of nageroepen? Wat vond je ervan toen dit gebeurde?

.....
 .....

Met de nafluit-actie wilde Dolle Mina de rollen omdraaien.

E) Kun je uitleggen wat Dolle Mina daarmee bedoelde?

.....
 .....

mishandeld door man of vriend... bedreigd met lichamelijk geweld...

er wordt weinig over gepraat, maar het komt veel voor.

je kunt weg als je wilt.

'blijf van m'n lijf'-huizen bieden veilig onderdak aan vrouwen en hun kinderen en mogelijkheden om zelfstandig in hun onderhoud te voorzien.

bel:
stichting 'blijf van m'n lijf'
den haag 070 - 553134
ook voor informatie over
de andere 'blijf van m'n lijf'-
huizen in nederland,
postbus 17371
stichting steunfonds
'blijf van m'n lijf'
giro: 695728

VRAAG 4

Dolle Mina stond niet alleen in de strijd tijdens de 'tweede feministische golf'. Er ontstonden belangrijke initiatieven en organisaties die de positie van vrouwen wilden verbeteren. De Blijf-van-mijn-lijfhuizen voor vrouwen die met partnergeweld te maken hadden zijn hier een goed voorbeeld van. Vrouwen voelen zich niet alleen op straat onveilig; als er thuis sprake is van huiselijk geweld kan een vrouw vaak geen kant op.

Bekijk en lees bron 5.

A) Wat is het doel van een Blijf-van mijn-lijfhuus?

.....
.....

B) Waarom wordt er denk je weinig over mishandeling en bedreiging van vrouwen gepraat?

.....
.....
.....

De locaties van de Blijf-van-mijn-lijfhuizen zijn geheim.

C) Waarom denk je dat dit geheim wordt gehouden?

.....
.....
.....

BRON 5 Stencil met informatie over Blijf-van-mijn-lijfhuizen, ca. 1980 (Collectie IAV-Atria).

BRON 6 Kraampje met spandoek en stencilmachine van de Vrouwenkrant, 11 september 1976, Maya Pejic (Collectie IAV-Atria).

VRAAG 5

In de jaren zeventig organiseren vrouwen zich niet alleen door middel van protestacties. Er worden vrouwenpraatgroepen, vrouwencafés, feministische bladen, vrouwenboekhandels en een vrouwenfestival opgericht.

In de *Vrouwenkrant* kon je informatie lezen over onderwerpen als vrouwenpraatgroepen, menstruatie en vrouwenstrijd. De medewerksters gebruikten een stencilmachine, dat is een soort printer die in de jaren zeventig nog veel werd gebruikt.

Bekijk bron 6 en lees de informatie onder de bron.

A) Wat zijn de vrouwen op de foto aan het doen denk je?

.....

.....

B) Waarom zouden ze dit in het openbaar doen?

.....

.....

.....

BRON 7 Reclameaffiche voor vrouwenboekhandel Dikke Trui, 1979 (Collectie IAV-Atria).

VRAAG 6

Bekijk bron 7.

- A) Omschrijf in je eigen woorden wat je op het reclameaffiche ziet. Welk gevoel roept dit bij je op?

.....

.....

.....

- B) In welke stad is deze boekhandel gevestigd?

.....

- C) Wat voor soort boeken kun je kopen in de Dikke Trui Boekhandel?

.....

.....

- D) Wat is denk je het doel van de boekenwinkel?

.....

.....

.....

VERDIEPING

Boekenwinkels hebben invloed op het toegankelijk maken van literatuur en kennis.

Leg in je eigen woorden uit wat voor invloed vrouwenboekhandels hadden op de 'tweede feministische golf'.

.....

.....

.....

BRON 8 Tweede Vrouwenfestival in het Vondelpark in Amsterdam, 1977, Instituut voor Beeld en Geluid.

VRAAG 7

Lees eerste de vragen A, B en C en bekijk dan het fragment van het Tweede Vrouwenfestival in de openbare ruimte, namelijk het Vondelpark. Om het fragment te bekijken typ je 'Tweede vrouwenfestival in het Vondelpark' in bij Youtube.

In het filmpje zegt een geïnterviewde 'dat er een rijkdom is aan vrouwenactiviteiten'.

- A) Welke activiteiten worden er opgesomd die te zien zijn op het Vrouwenfestival?

.....

.....

- B) Kijk goed! Over welk onderwerp wordt er onder andere informatie verstrekt in een van de kraampjes?

.....

- C) Heb je het antwoord op vraag B kunnen vinden in het filmpje? Leg dan in je eigen woorden uit waar dit onderwerp over gaat.

.....

.....

.....

VERDIEPING

Bekijk bron 8. De geïnterviewde vrouw spreekt over 'het naar buiten brengen van vrouwenactiviteiten'.

- A) Leg uit wat zij hiermee bedoelt.

.....

.....

.....

- B) Was het een geslaagde dag denk je? Waarom wel of waarom niet?

.....

.....

.....

BRON 9 Dolle Mina's protesteren in Utrecht tegen de nieuwe abortuswet, 19 februari 1972, Rob Mieremet (Anefo / Nationaal Archief).

VRAAG 8

Dolle Mina maar ook andere vrouwenactiegroepen gingen in de jaren zeventig regelmatig de straat op voor gelijke rechten en kansen.

Bekijk bron 9.

A) Beschrijf in je eigen woorden wat je ziet.

.....

.....

.....

B) Waarom vond Dolle Mina het denk je belangrijk om op straat, in de publieke ruimte, te protesteren?

.....

.....

.....

C) Heb jij wel eens op straat actie gevoerd? Zo ja, waarvoor?

.....

.....

BRON 10 Affiche voor oproep tot steun van de drie Maria's, 1974 (Collectie IAV-Atria).

BRON 11 Dolle Mina bezet de Portugese ambassade uit protest tegen het terechtstaan van de drie Maria's, 1974 (Collectie IAV-Atria).

SLOTVRAAG

Zoals je hebt gezien en gelezen organiseerden vrouwen zich in de jaren zeventig via acties op straat, tijdschriften, praatgroepen en festivals. Zo werd informatie verspreid over onderwerpen die voor meisjes en vrouwen belangrijk waren.

Stel je leefde in de tijd van Dolle Mina maar je had wel Instagram. Hoe zou jij Instagram gebruiken om actie te voeren voor toegankelijke openbare toiletten voor vrouwen? Leg uit welk beeld, welke tekst en hashtags je zou gebruiken in bijvoorbeeld een post of story.

ONDERZOEKSVRAGEN

Dolle Mina volgde de vrouwenbewegingen in andere landen en toonde solidariteit met vrouwen die wereldwijd streeden voor gelijke rechten.

In 1974 doet Dolle Mina een oproep tot steun van drie Portugese vrouwen. Alle drie heten ze Maria. De drie Maria's werden door de Portugese overheid vastgehouden en stonden terecht omdat ze een boek hadden uitgebracht. Ze werden door de staat beschuldigd van het kwetsen van de openbare zeden en misbruik van de persvrijheid.

Bekijk bron 10.

A) Waar ging het boek over?

B) Wat vind jij ervan dat de drie Maria's terecht stonden voor het misbruik van de persvrijheid? Leg je antwoord uit.

Bekijk bron 11.

C) Wat bedoelt Dolle Mina met de uitspraak op het spandoek 'hun proces ons proces'?

Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis verzamelt, beheert en bewaart informatie over de positie van vrouwen en genderverhoudingen in de samenleving. Met haar kennisbronnen – bibliotheek, archief en onderzoek – levert Atria een bijdrage aan het debat over de positie van vrouwen in hun maatschappelijke én historische context.

Educatieplatform F-site biedt geschiedenisdocenten lesmateriaal over vrouwen uit de geschiedenis, toegespitst op de tien tijdvakken uit het geschiedenisonderwijs. Het dient ook als inspiratiemateriaal voor leerlingen die een spreekbeurt willen geven of een werkstuk willen maken over een historische vrouw. Natuurlijk is F-site er ook voor iedereen die meer wil weten over vrouwen uit de geschiedenis: van de prehistorie tot nu.

Vijftig jaar Dolle Mina

Een halve eeuw na de eerste acties heeft Dolle Mina nog steeds een iconische status. De feministische actiegroep is hét symbool geworden voor de 'tweede feministische golf'.

Lesprogramma met vier kennisclips en lespakketten

Atria en F-site presenteren vier kennisclips en bijbehorende lespakketten over de acties van Dolle Mina en andere feministische actiegroepen die tijdens de 'tweede golf' actief waren. Elke clip heeft een eigen korte docentenhandleiding, werkblad en antwoordvel.

Het lesprogramma bestaat uit vier onderdelen:

- Het keurslijf van de vrouw
- Baas in eigen buik
- Van wie is de straat?
- Feminisme voor iedereen

Archief van Dolle Mina

In de clips en het lesprogramma is veel materiaal gebruikt dat afkomstig is uit de Collectie Dolle Mina. Deze is onderdeel van de Collectie Internationaal Archief voor de Vrouwenbeweging (IAV) bij Atria. De Collectie IAV is één van de oudste collecties over vrouwen en gender wereldwijd en bestond in 2020 85 jaar.

Disclaimer

Wij hebben ons uiterste best gedaan om bronnen en rechthebbenden van het hier getoonde materiaal, te achterhalen. Indien materiaal is getoond waarvan u (mede) rechthebbende bent en u niet als bron of rechthebbende wordt genoemd, of waarvoor u geen toestemming heeft verleend, verzoeken wij u contact met ons op te nemen.

Colofon

© maart 2021

Dit lesprogramma is aangeboden en ontwikkeld door Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis, en Van Gisteren, oprichter en bestuurder van Stichting F-Site, educatieplatform over vrouwen uit de geschiedenis.

Het lesprogramma is mede mogelijk gemaakt door het Prins Bernhard Cultuurfonds en het Aletta Jacobs Fonds.

Grafisch ontwerp en opmaak

Burobraak, visual identity & social design

